

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

12 maart 2009

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**– van de heren Rudi Daems, Erik Matthijs, Bart Martens, Patrick Lachaert,
Jan Peumans en Dirk De Cock –**

betreffende de export van illegale afvalstromen naar ontwikkelingslanden

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De geïndustrialiseerde wereld dumpst op onverantwoorde wijze afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA) – ook wel e-waste genoemd – in de derde wereld. Dat blijkt uit een rapportage over transporten vanuit de Antwerpse haven naar ontwikkelingslanden in West-Afrika.

Heel wat afgedankte computers, tv's en koelkasten komen daar terecht op dumpingplaatsen. Daar worden ze verwerkt op een wijze die voor mens en milieu onverantwoord is, vaak door kinderen. De haven van Antwerpen blijkt een belangrijke draaischijf te zijn voor deze illegale afvalstromen, vooral ook voor de doorvoer vanuit andere Europese landen zoals Duitsland, Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk.

Wetgeving

Er bestaat duidelijke wetgeving over wat wel en wat niet naar ontwikkelingslanden vervoerd mag worden, en onder welke voorwaarden dat eventueel moet gebeuren. De Conventie van Basel van 1989 was een belangrijke mijlpaal. Die Conventie is intussen door meer dan 170 landen wereldwijd onderschreven. De Conventie lag samen met een OESO-besluit (OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) aan de basis van de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen (EVOA) die de grensoverschrijdende overbrenging van afvalstoffen regelt (verordening 1013/2006/EG). Uitvoer van gevaarlijke afvalstoffen naar niet-OESO landen wordt erdoor verboden. Er is een exportverbod waarop geen uitzonderingen mogelijk zijn. Voor niet-gevaarlijke afvalstoffen die bestemd zijn voor recyclage regelt een extra EU-verordening (1418/2008/EG) de controle, op aangeven van het land van bestemming. Voor uitvoer binnen de EU-lidstaten of de OESO-landen moeten de exporteurs een goedkeuringsprocedure volgen in het land van vertrek en bestemming. Na het transport volgt een bevestiging van de ontvanger in het land van bestemming dat het afval daar is aangekomen en correct werd gerecycleerd/verwerkt. Het exporteren van afgedankte elektrische en elektronische apparaten die niet functioneren en dus geen tweedehandsgoederen maar afval zijn, naar niet OESO-landen is verboden omdat het gevaarlijke afvalstoffen zijn. Het exporteren naar deze landen van bepaalde niet-gevaarlijke goederen voor nuttige

toepassing is wel toegelaten als daarvoor door het land van herkomst en door het land van bestemming een toestemming wordt gegeven.

Daarnaast bestaat er zowel een Europese richtlijn die de aanvaardingsplicht regelt voor AEEA (de zogenaamde WEEE-richtlijn 2002/96/EG) als de vertaling ervan in Vlaanderen in de VLAREA-wetgeving en de milieubeleidsovereenkomst Afgedankte Elektrische en Elektronische Apparatuur (MBO AEEA). Binnen dat wettelijke kader functioneert Recupel, het beheersorganisme voor de inzameling en verwerking van AEEA. De toestellen die via het Recupelcircuit ingezameld worden, komen terecht bij Belgische verwerkers en een Duitse verwerker. De OVAM controleert of de afvalstromen bij deze verwerkers terechtkomen en daar ook verwerkt worden.

Ook verbiedt de EU-verordening op de ozonlaag afbrekende stoffen (2037/2000/EG) de uitvoer van toestellen (zelfs tweedehandse) die ozonlaagafbrekende stoffen bevatten zoals cfk's (chloorfluorkoolwaterstoffen).

Afval of tweedehandspanduct

Een andere moeilijkheid is het onderscheid tussen tweedehandsgoederen en afvalstoffen. In overleg tussen de lidstaten en de Europese Commissie is er een handleiding opgesteld om dat onderscheid te maken. In het voorstel tot herziening van de richtlijn voor AEEA is die handleiding als een bijlage opgenomen. Dat betekent dat ze ook door alle lidstaten zal moeten worden toegepast indien de richtlijn zo wordt goedgekeurd. Een van de voorwaarden om als tweedehandspanduct te kunnen worden beschouwd, is bijvoorbeeld dat de goederen degelijk verpakt moeten zijn en dat ze getest zijn om aan te tonen dat ze goed functioneren. De uitvoer van tweedehandsgoederen naar derdewereldlanden is niet verboden. Belangrijk is wel dat de geïndustrialiseerde wereld er voldoende aandacht aan besteedt dat de apparaten op het einde van hun levensloop op een milieuverantwoorde wijze verwerkt worden, en daartoe ook voldoende ondersteuning biedt.

Uitwegen

Niet alle AEEA komt in het reguliere circuit (het Recupelcircuit) terecht. Als gevolg daarvan wordt Vlaamse AEEA waarschijnlijk ook soms uitgevoerd naar de derde wereld, onder de noemer van

‘tweedehandsgoederen’. Containers worden gevuld met tweedehandsgoederen waartussen afvalstoffen gemengd worden. De haven van Antwerpen blijkt een belangrijke draaischijf te zijn voor deze export en vooral doorvoer. Vooral onze buurlanden Nederland, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk maken graag gebruik van de haven van Antwerpen als doorvoerhaven, allicht vanwege de mindere controle. Bepaalde kaaien op zowel de rechter- als de linkeroever zijn gespecialiseerd in, en ver in het buitenland bekend voor het exporteren van oude wagens, koelkasten, computers, tv's enzovoort. Soms werden zelfs containers met regelrecht schrootafval aangetroffen.

Onderzoek in de haven van Antwerpen toonde aan dat het systeem niet volledig sluitend is. De douane doet wat ze kan, maar komt middelen tekort om voldoende slagkrachtig op te treden. Er vertrekken regelmatig containers vanuit de Antwerpse haven zonder vervoersdocument, of containers met een vervoersdocument waarvan de inhoud van de container niet overeenstemt met het begeleidende document. Dat kan verholpen worden door een versterking van de controlerende diensten.

De samenwerking met de federale milieu-inspectie die verantwoordelijk is voor de doorvoer van afval, en de Vlaamse milieu-inspectie die verantwoordelijk is voor de in- en uitvoer van afval in de Antwerpse haven, kan verbeterd worden. Ook met de andere politiediensten kunnen betere afspraken gemaakt worden.

Over hoeveel Vlaams afval gaat het dan?

In Vlaanderen werd in 2007 8,89 kg AEEA per inwoner ingezameld. Vlaanderen staat daarmee aan de Europese top. Daar staat tegenover dat er ongeveer 21 kg per inwoner op de markt werd gebracht in Vlaanderen. Deze 21 kg afval komt niet onmiddellijk op de (afval)markt terecht, want de levensduur van dergelijke apparaten bedraagt meestal veel meer dan één jaar. Bovendien gebeurt een nieuwe aankoop niet altijd voor de vervanging van een oud toestel. Vele gezinnen schakelen bijvoorbeeld over op een tweede koelkast voor dranken, geven het oude toestel door aan een familielid/vriend, of gebruiken het voor de inrichting van de studentenkamer van hun kinderen. Er is ook nog altijd een toenemende consumptie als gevolg van nieuwe apparaten die op de markt komen.

De hoeveelheid AEEA die op dit ogenblik jaarlijks geproduceerd wordt, wordt door de OVAM daarom geraamd op 13 kg per inwoner. Het inzamelpercentage bedraagt op dit ogenblik dus ongeveer 70%. Er moet naar gestreefd worden om dat percentage nog te verhogen. Dat is ook zo voorzien in het kader van de milieubeleidsovereenkomst die recent met de sector werd afgesloten. De doelstelling is om tegen 2012 nog maar 11 kg AEEA per inwoner te produceren. Een 100 procentinzameling is een onrealistische doelstelling, omdat niet kan worden vermeden dat burgers toch nog AEEA bij hun restafval voegen. Vooral voor kleine apparaten gebeurt dat nog regelmatig. Er moet blijvend gesensibiliseerd worden om dat maximaal te vermijden. Daarnaast zijn er ook nog inzamelacties voor een goed doel. Die hoeveelheden komen meestal niet in de Recupelcijfers terecht, maar er wordt door de OVAM op toegezien dat de verwerking van deze AEEA ook op de juiste wijze gebeurt (op voorwaarde dat de OVAM op de hoogte is van de actie, wat voor grootschalige acties meestal het geval is).

De rapportage op Canvas en in De Standaard

Begin januari 2009 vertrokken twee vrachtschepen vanuit de haven van Antwerpen naar één land van bestemming: Ghana. De vrachtschepen Julie Delmas en MSC Suez kwamen op 24 januari 2009 in de havenstad Tema toe. Beide schepen bevatten containers die door de federale milieu-inspectie als ‘verdacht’ werden gesignaleerd op het moment dat de vrachtschepen de haven van Antwerpen al hadden verlaten. Diezelfde milieu-inspectie slaagde er wel in om enkele containers van de Julie Delmas te stoppen, te verbaliseren en terug te sturen naar het bedrijf van oorsprong. Het ging onder meer over afgedankte elektronische apparaten, die deels voor de tweedehandsmarkt bestemd waren, maar deels ook direct vervoerd zouden worden naar dumpingplaatsen waar deze toestellen manueel worden bewerkt. Er werden ook koelkasten met de verboden cfk's (chloorfluorkoolwaterstoffen) aangetroffen.

Gelukkig is het merendeel van de containers die onze Vlaamse zeehavens verlaten legale trafiek. Maar illegale trafieken zoals die naar Ghana zijn helaas geen alleenstaand geval. Een vergelijkbare afvalstroom bestaat ook voor afgedankte voertuigen naar Afrika, kabelafval, kunststofafval en AEEA naar India en China, schrootafval naar Indonesië enzovoort.

Het probleem beperkt zich niet enkel tot het verscheppen van illegale afval. Het gaat ook over elektrische en elektronische apparaten waarvoor er na gebruik als tweedehandsproduct geen geschikte verwerkingsbedrijven bestaan in sommige ontwikkelingslanden. Wat er bijvoorbeeld met afgedankte elektrische en elektronische apparaten in Ghana gebeurt, is niet goed te keuren. Dat gebeurt jammer genoeg in tal van ontwikkelingslanden. De toestellen komen op dumpingplaatsen terecht. Wat daar gebeurt, tart alle verbeelding. Jonge mensen, kinderen, soms ook kleine kinderen van vijf jaar en jonger, gaan met blote handen en zonder enige beschermende kledij deze toestellen te lijf, in de hoop een centje mee te pikken van de grondstoffen die in deze toestellen te vinden zijn, zoals metaal, koper en aluminium. Vaak worden koelkasten met cfk's of computers met zware metalen, pcb's (polychloorbifenylen) en broomhoudende stoffen door deze kinderen in open lucht verbrand zonder enige bescherming en vlakbij woonwijken. De rookwolken zijn uiterst giftig (ze bevatten onder meer dioxines en zware metalen) en veroorzaken ernstige gezondheidsschade. In Azië zijn ook dumpingplaatsen gekend waar elektronica-afval niet alleen wordt verbrand, maar ook door jonge kinderen wordt bewerkt met allerlei schadelijke en bijtende zuren om de laatste edelmetalen uit bijvoorbeeld computers en televisietoestellen te halen.

Deze sociale en ecologische dumping is ontoelaatbaar

De indieners van dit voorstel van resolutie zijn geschokt door de beelden die getoond werden door de VRT tijdens de uitzending 'Vranckx' op 7 februari 2009 en door de reportage diezelfde dag in De Standaard. Zij wensen met alle mogelijke democratische middelen een einde te maken aan deze ontoelaatbare situatie.

In onze westerse landen is er gelukkig intussen een voldoende groot milieubewustzijn waardoor praktijken zoals het verbranden van elektrisch en elektronisch afval waarbij dioxines geproduceerd kunnen worden, al lang gebannen zijn. Er bestaan daarvoor goede recyclagebedrijven in ons land. Zonder rekening te houden met deze verdienstelijke pogingen om achterpoortjes te sluiten, en zonder rekening te houden met eenieders stijgende milieubewustzijn, zijn de westerse geïndustrialiseerde landen bezig met een onaanvaardbare sociale en ecologische dumping in landen die minder gewapend zijn tegen dit soort excessen.

Het is onze morele plicht om die praktijken met alle mogelijke middelen te bestrijden. Daarom doen de indieners van dit voorstel van resolutie enkele zeer concrete beleidsvoorstellen die betrekking hebben op het Europese, het federale en het Vlaamse beleidsniveau.

Rudi DAEMS

Erik MATTHIJS

Bart MARTENS

Patrick LACHAERT

Jan PEUMANS

Dirk DE COCK

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gehoord en gelezen de berichtgeving over export van illegale afvalstromen vanuit de Antwerpse haven naar ontwikkelingslanden zoals Ghana;
- overwegende dat:
 - 1° de controle op illegale trafieken vanuit de Vlaamse zeehavens verbeterd kan worden;
 - 2° die illegale praktijken onduelbaar zijn en onmiddellijk gestopt moeten worden;
 - 3° snelle actie wenselijk is, omdat vaak jonge kinderen ernstige gezondheidsschade kunnen oplopen in ontwikkelingslanden;
- vraagt de Vlaamse Regering:
 - 1° binnen haar eigen bevoegdheden de volgende maatregelen te nemen:
 - a) een maximale samenwerking tussen de betrokken diensten na te streven met het oog op een nauwgezette controle op de potentiële afvalstromen naar ontwikkelingslanden;
 - b) een correcte inschatting te maken van de personeelsbehoeften voor een gecoördineerd controle- en handhavingsbeleid ten aanzien van deze transporten en de personeelsbezetting daaraan aan te passen;
 - c) de EVOA-verordening nauwgezet te volgen, bijvoorbeeld wat de ambtelijke voor- en namelding van afvaltransporten of het lichten van bankgaranties na afloop van het transport betreft;
 - d) bedrijven die de EVOA-richtlijnen niet respecteren een sanctie op te leggen en in geval van recidive hun erkenning ten minste tijdelijk in te trekken;
 - e) een actief sensibiliseringsbeleid te voeren om de burgers en bedrijven ertoe aan te zetten de wettelijke inzamelsystemen voor AEEA te gebruiken;
 - f) actief deel te nemen aan INECE Seaport Enforcement Network voor de uitwerking van een ondersteuningsprogramma voor ontwikkelingslanden om de kennis en inspectiecapaciteit te verhogen;
 - g) een internationaal ondersteuningsprogramma uit te werken voor de bodemsanering van stortplaatsen zoals die in Ghana;
 - h) een nauwer toezicht uit te voeren op de inzamelsystemen van elektrische en elektronische apparaten, met als doel verdachte tussenhandel maximaal te elimineren (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij);
 - i) de Vlaamse havenbedrijven ertoe aan te zetten een gedragscode uit te werken om dit soort verdachte afvaltrafieken maximaal te ontmoedigen, samen met de reders die de Vlaamse havens aandoen;
 - j) vernieuwende productontwikkeling (ecodesign, cradle-to-cradle enzovoort) maximaal te ondersteunen;
- 2° bij de federale regering en het federale parlement aan te dringen op de volgende maatregelen:
 - a) de inspectiecapaciteit (douane, scheepvaartpolitie, milieu-inspectie enzovoort) in de Vlaamse zeehavens op de doorvoer van afvalstoffen te verhogen;
 - b) containers voor trafieken met een hoog risicoprofiel naar landen met een 'hoog' risico systematisch te scannen;
 - c) de federale milieupolitie meer middelen te geven om structurele en meestal internationaal georganiseerde milieucriminaliteit aan te pakken;

- d) de slagkracht van de douane te versterken door een gerichte milieuopleiding en door het wegnemen van allerlei administratieve barrières zoals de toegang tot de terminals;
- e) verscheping van containers die niet beschikken over geldige vervoersdocumenten en over de goedkeuringsdocumenten in het kader van de EVOA-verordening niet meer toe te staan;
- f) de juridische en technische knowhow van de douaniers te vergroten door een gespecialiseerde opleiding;
- g) aan te dringen op een versterking van de milieupertise binnen de parketten voor een snelle aanpak van ernstige milieucriminaliteit;

3° bij de Europese Commissie en het Europees Parlement aan te dringen op de volgende maatregelen:

- a) een eenduidige interpretatie vast te leggen van wat afval is en wat tweedehandsgoederen zijn, in het kader van de herziening van de kaderrichtlijn voor afvalstoffen en de herziening van de richtlijn voor AEEA;
- b) de producentenaansprakelijkheid en een brongerichte aanpak via productbeleid (minder schadelijke stoffen in de producten zelf) te versterken in het kader van de lopende herziening van de Europese WEEE-richtlijn en de ROHS-richtlijn;
- c) een Europees Agentschap voor Milieuinspectie uit te bouwen dat een eenvormig handhavingsprogramma tot stand brengt in alle Europese zeehavens;

- d) ontwikkelingsprojecten zoals 'One Laptop per Child' of het 'XO'-project (van ondermeer Google en Wikipedia) te ondersteunen om de digitale kloof tussen het Noorden en het Zuiden te overbruggen.

Rudi DAEMS

Erik MATTHIJS

Bart MARTENS

Patrick LACHAERT

Jan PEUMANS

Dirk DE COCK
